
5. konferenca DAES

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Pivola
18.-19. marec 2010

društvo agrarnih
ekonomistov slovenije

DAES

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Uredil:

dr. Črtomir Rozman in dr. Stane Kavčič

Programski odbor:

dr. Jernej Turk (predsednik), dr. Emil Erjavec, dr. Črtomir Rozman, Branko Ravnik, mag. Neva Pajntar, dr. Karmen Pažek, dr. Darja Majkovič, dr. Andreja Borec, dr. Andrej Udovč, dr. Stane Kavčič, dr. Miroslav Rednak, dr. Martin Pavlovič.

Izdajatelj:

Društvo agrarnih ekonomistov - DAES; zanj Emil Erjavec

Prelom in priprava za tisk:

dr. Stane Kavčič, mag. Ajda Kermauner Kavčič

Oblikovanje naslovnice:

Grega Kropivnik in Potens d.o.o.

Tisk:

Potens d.o.o.

1. izdaja

Naklada 250 izvodov

Domžale, 2010

Prispevki so recenzirani. Za jezikovno pravilnost in vsebino odgovarjajo avtorji.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.43(497.4)(082)

338.43(497-15)(082)

63:339.923:061.1EU(082)

DRUŠTVO agrarnih ekonomistov Slovenije. Konferenca (5 ; 2010 ; Maribor)

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu / 5. konferenca DAES,
Pivola, 18.-19. marec 2010 ; [uredil Črtomir Rozman in Stane Kavčič].

- 1. izd. - Ljubljana : Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije - DAES, 2010

ISBN 978-961-91094-5-8

1. Gl. stv. nasl.

250170112

II. Aktualni izzivi podjetništva na podeželju

OCENA EKONOMSKE UČINKOVITOSTI IZLETNIŠKE KMETIJE S SIMULACIJSKIM MODELOM - SMIK

Vesna VELIKONJA^a, Martin PAVLOVIČ^b

IZVLEČEK

Simulacijski model izletniške kmetije (SMIK) omogoča analizo uspešnosti gospodarjenja kmetije z izletniškim turizmom kot dopolnilno dejavnostjo. Podmodeli kalkulacij na ravni proizvoda in storitev vključujejo poleg lastnih baz podatkov simulacijskega modela tudi vnos konkretnih podatkov o vrsti, količini in ceni stroška. Model omogoča prilagajanje vstopnih podatkov za natančen izračun ključnih ekonomskih kazalcev (prihodki, stroški, dohodek, dobiček, izguba, likvidnost kmetije). Uporabo modela omogoča tabelarični računalniški generator Excel. Model je namenjen podpori poslovnim odločitvam pri načrtovanju in kontroli poslovnega rezultata ter pri obvladovanju stroškov v poslovnem procesu. Z modifikacijo nekaterih dejavnikov so v raziskavi prikazani izračuni ekonomskih kazalnikov za štiri variante poslovnih odločitev: kmetija brez turistične dejavnosti, kmetija s turistično dejavnostjo v manjšem obsegu in dve varianti kmetije s turistično dejavnostjo v večjem obsegu ob različni zasedenosti. Iz rezultatov primerjalne analize je razvidno, da je kmetija s turistično dejavnostjo v večjem obsegu in z večjo zasedenostjo poslovno uspešnejša, ker prinaša boljši prihodek in večji ostanek dohodka za delovno silo na kmetiji.

Ključne besede: simulacijski model, izletniška kmetija, poslovne odločitve

(ECONOMIC EFFICIENCY ASSESSMENT OF A FARM WITH TOURISM BASED ON THE SIMULATION MODEL – SMIK)

ABSTRACT

The simulation model of a farm with tourism (SMIK) was built to analyse economic efficiency of such an enterprise. Submodels of calculations for products and services in the simulator model include exact input data about type, amount and price of costs as well as its own data base. Adjusting input data is possible in order to get exact calculation of the most important economic ratios such as revenue, production costs, income, profit, loss, liquidity. The model is supported by a

^a Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana, Oddelek za kmetijsko svetovanje, Celovška cesta 135, 1000 Ljubljana; vesna.velikonja@lj.kgzs.si

^b Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, Cesta Žalskega tabora 2, 3310 Žalec; martin.pavlovic@ihps.si

computer program using the Excel for Windows software package. It is developed to help in decision making process at planning, controlling and cost managing on a farm enterprise. In the research four variants of business decisions with modification in some production parameters were analysed: the farm without tourist activity, the farm with smaller range of tourist activity and two variants of farms with larger tourist capacity and different annual number of guests. For each of them economic ratios were calculated. Results of comparable analysis show that the farm with larger tourist capacity and bigger annual number of guests is more economically efficient. The formation of a farm with tourism like that brings higher revenue and better income for farm labour.

Key words: simulation model, tourist farm, decision making process

1 Uvod

Tako kot v večini drugih evropskih držav tudi v Sloveniji kmetijska gospodarstva pridobivajo vsaj določen del skupnih dohodkov zunaj kmetijske dejavnosti v obliki različnih dopolnilnih in dodatnih dejavnosti. V Sloveniji je takšno kombiniranje dohodkov dodatno pogojeno še z dejstvom, da so kmetijska gospodarstva majhna in da večina slovenskih kmetij s tem ne more dosegati paritetnega dohodka ter zagotavljati polne zaposlitve niti nosilcu kmetijske dejavnosti, kaj šele drugim družinskim članom (Oblak, 2003). Turistična dejavnost kot nekmetijska dejavnost na kmetiji je ena pomembnejših možnosti tržnega povezovanja pridelkov in izdelkov drugih dejavnosti (osnovne in dopolnilnih). Ponuja največjo možnost izrabe lokalnih surovin in družinskih delovnih moči, z ustrežno organizacijo dela pa je mogoče zagotoviti primerno kontinuiteto dela prek celega leta (Barbič, 1996).

Slabe ekonomske razmere, ko se cene kmetijskih pridelkov znižujejo, cene surovin kmetijske proizvodnje pa zvišujejo, vplivajo tudi na poslovanje kmetij, ki svoj dohodkovni položaj izboljšujejo z dopolnilno dejavnostjo. Cene proizvodov in storitev določa trg, zato nanje ni mogoče neposredno vplivati. Obseg proizvodov in storitev pa je običajno omejen s proizvodnimi kapacitetami na kmetiji. Edino, na kar lahko nosilec dejavnosti aktivno vpliva, je stroškovna stran proizvodnje. To je zelo težka naloga, ki se je potrebno lotiti sistematično in načrtno. Na krajši rok lahko vidne učinke dosežemo pri ustreznem obravnavanju nekaterih materialnih stroškov. Na daljši rok pa je potrebna dobro zastavljena razvojna politika kmetije, ki je usmerjena v doseganje čim nižje lastne cene proizvodov in storitev. V tej težki gospodarski situaciji je (še posebno na kmetijah) za uspešnost poslovanja nujno potrebno aktivno načrtovanje in preverjanje stroškov.

S tem namenom smo si za cilj postavili izdelan tehnološko-ekonomski analitični model simulacijskega tipa, ki kmetijo upošteva kot celoto z vsemi dejavnostmi ter jo obravnava kot zaokrožen sistem. Model bi omogočal izračun ključnih ekonomskih kazalcev: prihodki, stroški, dohodek, dobiček, izguba, likvidnost kmetije. S spreminjanjem kombinacije vhodnih podatkov lahko pridemo do različnih variant možnih poslovnih odločitev. Za ugotavljanje ekonomske učinkovitosti smo oblikovali štiri variante. Medsebojna primerjava rezultatov nam pokaže, katera varianta daje tudi najugodnejši ekonomski učinek (Velikonja, 2009). Za hipotezo smo si postavili dejstvo, da kmetija s turistično dejavnostjo posluje ekonomsko učinkoviteje, bolje

izkorišča lastne vire, vključno z razpoložljivo delovno silo, kot kmetija brez dopolnilne dejavnosti.

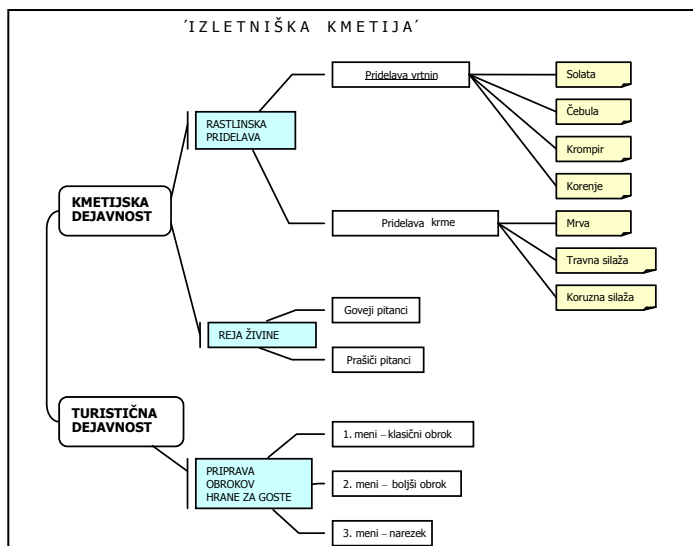
2 Material in metode dela

Za potrebe kmetijsko-podjetniške analize se večinoma uporablja tehnološko-ekonomske simulacijske modele (Udovč, 1997). Pri teh gre za oceno tehničnih parametrov določene proizvodnje, odnosov med inputi in outputi, ki so ovrednoteni po metodi stalnih cen. Pri izdelavi modela izletniške kmetije se je pri pripravi stroškovnih kalkulacij za najprimernejšo izkazala metoda spremenljivih stroškov (Koletnik, 2004). Na kmetiji je le v določenem delu mogoče porabo poslovnih prvin natančneje pripisati nekemu proizvodu ali storitvi. Ostalo porabo je bolje obravnavati na nivoju cele kmetije.

Za oblikovanje modela je bila opravljena sistemska analiza izletniške kmetije. Definirane so bile njene gospodarsko pomembne dejavnosti ter vrsta, obseg in lastnosti pripadajočih poslovnih prvin (delovna sredstva, predmeti dela, delo in storitve).

2.1 Oblikovanje modela izletniške kmetije

Obravnavana izletniška kmetija ima dve dejavnosti: osnovna kmetijska in turistična dejavnost kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. Kmetijsko dejavnost razdelimo na področji reje živine in rastlinske pridelave. Ti pa naprej na rejo različnih vrst živali za različne namene ter različne vrste rastlinske pridelave. Turistična dejavnost temelji na pripravi različnih vrst obrokov hrane (menijev), ki sestavljajo ponudbo izletniške kmetije. Na osnovi tega smo sestavili proizvodni model izletniške kmetije, kot je videti na spodnji sliki.

Slika 1: Proizvodni model izletniške kmetije

Za vsako dejavnost posebej smo izdelali najprej tehnološke, potem pa še ekonomske kalkulacije (Velikonja, 2009). Za kmetijsko dejavnost smo uporabili že izdelane tehnološko-ekonomske kalkulacije iz Kataloga kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah (Jerič in sod., 2001) ter jih prilagodili tako, da se poraba določenih prvin v našem modelu ne bi podvajala. Tehnološko-ekonomsko kalkulacijo za turistično dejavnost smo pripravili na novo.

Preglednica 1: Vrsta elementarnih kalkulacij v modelu izletniške kmetije

Kmetijska dejavnost:	Turistična dejavnost
<p>1. Reja živine:</p> <p>krave, njivsko območje, krave, travnato območje, krave, mlečna pasma, krave dojlje, primorsko-kraško območje, krave dojlje, telice, goveji pitanci, intenzivno pitanje s koruzno silažo, goveji pitanci, srednje intenzivno pitanje, goveji pitanci, travnato območje, goveji pitanci, intenzivno fazno pitanje od 120 kg do 250 kg, goveji pitanci, intenzivno fazno pitanje od 250 kg do 550 kg, goveji pitanci, pitanje telet na višjo klavno težo (»zlato zrno«), koze, prireja mleka, koze, prireja mleka (sirjenje), ovce, prireja mleka (sirjenje), ovce, prireja mesa, prireja pujskov, kupljena krma, prireja pujskov, silirano koruzno zrnje, pitanje prašičev, kupljena krma, pitanje prašičev, silirano koruzno zrnje.</p>	<p>Priprava obrokov hrane:</p> <p>a. 1. meni – klasični obrok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – juha – gobova in goveja, – svinjska pečenka, pariški zrezek, – pražen krompir, riž, – solata – zelena, – jabolčni zavitek; <p>b. 2. meni – boljši obrok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aperitiv (borovničev), – predjed (domači suhomesnati izdelki), – juha – gobova in goveja, – svinjska pečenka, pariški puranji zrezki, dušena teletina z gobovo omako, – pražen krompir, sirovi štruklji, mešana zelenjava kot priloga, – zelena solata, – sladica (potica ali gibanica); <p>c. 3. meni – narezek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – suha salama, – suha vratina, – suha slanina, – priloge – zaseka ali skuta, sir, hren, – kruh.
<p>2. Pridelava krme:</p> <p>pšenica, ječmen, koruza za zrnje, silirano koruzno zrnje, koruza za silažo, jari ječmen, krmna repica (Perko, zelena krma, strniščni dosevek), mnogocvetna ljuljka (zelena krma, strniščni dosevek), mnogocvetna ljuljka (silaža, strniščni dosevek), ajda, mrva (sušena na tleh, sušena na tleh in balirana, dosuševana s hladnim zrakom), travna silaža (skladiščena v silosih ali balirana), zelena krma, paša, mrva po tehnologiji, značilni za primorsko-kraško območje (sušena na tleh, sušena na tleh in balirana), travna silaža po tehnologiji, značilni za primorsko-kraško območje (balirana).</p>	
<p>3. Pridelava zelenjave</p> <p>cvetača, zelje, solata, fižol za zrnje (nizki), fižol za stročje (nizki), paprika, kumare za vlaganje, kumare – solatne, krompir, čebula, česen, por, paradižnik (pokrit), korenček, peteršilj, bučke, zgodnji krompir endivija (radič).</p>	

V novi tehnološki karti za turistično dejavnost smo opredelili potroške in predvideli obseg izvajanja storitve (preglednica 2).

Preglednica 2: Vrste potroškov in obseg turistične dejavnosti na izletniški kmetiji

KALKULACIJA ZA IZLETNIŠKO KMETIJO
Izletniška kmetija s 60 sedeži, skupine po 60 ljudi, 3 različni obroki: 50% gostov – klasičen obrok, 30% gostov – boljši obrok, 20% gostov – narezki
Potroški:
Sestavine za obrok
Pijača
Drobni inventar
Drugi materialni potroški (čistila, ostali potrošni material)
Energija (olje, plin, drva, elektrika)
Komunalne storitve (voda, odvoz odpadkov)
Reklama

2.2 Stroški na izletniški kmetiji

Značilnost poslovnih prvin na kmetijskih gospodarstvih je, da se porabljajo v več dejavnostih na kmetiji in da je produkt proizvodnje lahko hkrati tržni element ali pa poslovna prvina v okviru izvajanja druge dejavnosti. Zato smo uporabili metodo spremenljivih stroškov in stroške najprej razdelili na tiste, ki jih obravnavamo na ravni celotne kmetije in na tiste, ki jih lahko pripišemo natančno določenemu proizvodu.

a. Stroški na ravni kmetije

Na ravni kmetije smo oblikovali naslednje skupine stroškov: zgradbe in trajni nasadi (osnovna sredstva), mehanizacija in oprema (osnovna sredstva), delo, splošni stroški in ostali odhodki (večinoma kot storitve).

Del njihove porabe je odvisen od intenzivnosti in obsega dejavnosti (spremenljivi stroški), del pa je stalen in nastane že samo z uvedbo dejavnosti (stalni stroški):

1. Stalni stroški: amortizacija poslovnih objektov, trajnih nasadov, mehanizacije in opreme, delo (davki in prispevki za kmečko pokojninsko in invalidsko zavarovanje, plače za stalno zaposlene na kmetiji), splošni stroški in ostali odhodki (najemnine, zavarovanja, strošek knjigovodstva, obresti od posojil, ...).
2. Spremenljivi stroški (vzdrževanje poslovnih objektov, trajnih nasadov, mehanizacije in opreme, najeto delo, splošni stroški in ostali odhodki, delovna obleka, izobraževanja, ...).

b. Stroški na ravni proizvoda

Na ravni proizvoda je najlažje natančno opredeliti spremenljive stroške, zato tehnološki modeli zajemajo predvsem porabo materiala in storitev za posamezen

proizvod. Tehnološki modeli so ločeni na tri skupine: reja živali, rastlinska pridelava in turistična dejavnost.

2.3 Prihodki na izletniški kmetiji

Za spremljanje poslovnega izida potrebujemo na drugi strani tudi prihodke na izletniški kmetiji. Med te so zajeti prihodki iz osnovne kmetijske dejavnosti (ovrednoteni vsi rastlinski pridelki in živalski proizvodi), podpore ukrepov kmetijske politike, prihodki iz naslova opravljanja turistične dejavnosti (prodaja obrokov hrane gostom), morebitne finančne podpore dopolnilni dejavnosti in ostali prihodki.

2.4 Metode preverjanja ekonomske učinkovitosti izletniške kmetije

Stopnjo ekonomske učinkovitosti izletniške kmetije smo preverjali na podlagi izračunanih ekonomskih kazalcev in sicer prihodkov, odhodkov, stroškov, dohodka, pokritja ter dobička oz. izgube.

Razlika med prihodki in odhodki, ki se odraža iz zgornjih ekonomskih kategorij (kazalcev ekonomičnosti) nam pove, kakšen je poslovni izid. Pokritje, ki je vmesna ekonomska kategorija, je razlika med vsemi prihodki in vsemi spremenljivimi stroški. Pokaže kolikšen del ostane za pokritje stalnih stroškov in dobička.

2.5 Računalniška podpora simulacijskega modela

Simulacijski model izletniške kmetije je računalniško podprt s programskim orodjem Excel for Windows, ki je v praksi prisoten v večini programskih paketov in ga je dokaj preprosto uporabljati (Velikonja, 2009).

Model ima več sklopov baz podatkov in elementarnih podmodelov – kalkulacij v preglednicah - ki so med seboj povezani v ustreznih matematičnih funkcijah. Preglednice s podatki in kalkulacijami so smiselno združene v posamezne skupine, vsaka skupina je na svojem delovnem listu. Imamo dva sklopa računalniške aplikacije modela:

1. **Modelne kalkulacije**, ki se prek programske kode povezujejo z drugimi bazami podatkov, predvsem s podatki o cenah materiala in storitev. Zajemajo kalkulacije posameznih vrst osnovne kmetijske dejavnosti in turistične dejavnosti.

- Kalkulacije za posamezne vrste osnovnih kmetijskih dejavnosti so prenesene iz Kataloga kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji (Jerič in sod., 2001) in so razdeljene na tri skupine po dejavnosti:

- »Reja živine«,
- »Pridelava krme« in
- »Pridelava vrtnin«.

Vsaka skupina je na svojem delovnem listu.

- Za turistično dejavnost so izdelani trije osnovni podmodeli - glede na število razpoložljivih sedežev na kmetiji (30, 50 ali 60 sedežev), ki definirajo obseg dejavnosti. Vsak podmodel daje kalkulacijo za štiri stopnje intenzivnosti in je na svojem listu Excelovega dokumenta, kjer se podatki povezujejo in

preračunajo z drugimi preglednicami (»Cenik za dopolnilno dejavnost«, »Meni«) ter v bistvu že dajejo določene analitične rezultate:

- »Kalkulacija za 30 sedežev«,
- »Kalkulacija za 50 sedežev«,
- »Kalkulacija za 60 sedežev«.

2. **Baza podatkov**, kjer so podatki o cenah materiala in storitev za osnovno kmetijsko dejavnost in turistično dejavnost ter tehnološko-ekonomski podmodeli porabe materiala in storitev za turistično dejavnost. Sklop je razdeljen na tri skupine podatkov, ki so ločeni na treh delovnih listih Excelovega dokumenta:

- »Cenik za osnovno dejavnost« – v tabelah so cene materiala in storitev, povezane s kalkulacijami reje živine, pridelave krme in poljščin ter vrtnin;
- »Cenik za dopolnilno dejavnost« – na delovnem listu so seznam materiala in storitev s pripadajočimi cenami ter tabele z enostavnimi elementarnimi kalkulacijami porabe materiala in storitev v turistični dejavnosti; podatki se povezujejo s kalkulacijami turistične dejavnosti;
- »Meni« – na tem delovnem listu je kalkulacija za pripravo jedi, ki sestavljajo posamezen obrok, v obliki tabel, kjer se količine potrebnih sestavin prek programske kode povezujejo z bazo podatkov o njihovih cenah (»Cenik za dopolnilno dejavnost«).

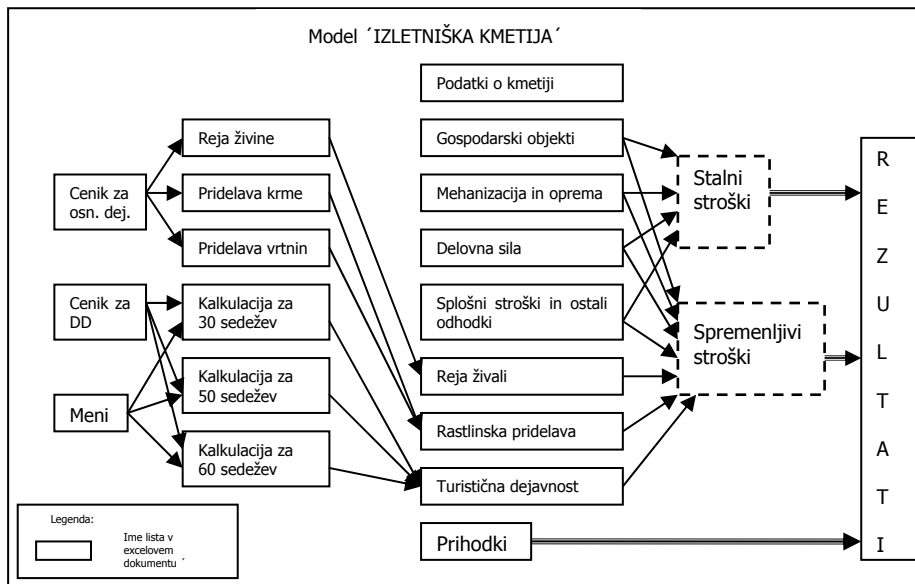
Zgornja dva sklopa podatkov in kalkulacij sta osnova za naš model izletniške kmetije. Njihove modelne vrednosti združimo z vstopnimi podatki izletniške kmetije v novih podmodelih, ki že dajejo izračun vmesnih ekonomskih kazalnikov – stalni in spremenljivi stroški po posameznih stroškovnih nosilcih in stroškovnih mestih. Vsak podmodel je na svojem delovnem listu in je sestavljen iz kalkulacij posameznega področja kmetijske in turistične dejavnosti:

- »Rastlinska pridelava«,
- »Reja živali«,
- »Turistična dejavnost«.

Te tri podmodele dopolnjujejo še kalkulacije, kjer vhodni podatki prek impliciranih modelnih enačb izpopolnijo izračune ekonomskih kazalnikov:

- Gospodarski objekti,
- Mehanizacija in oprema,
- Splošni stroški in ostali odhodki,
- Delovna sila,
- Prihodki.

Zbrani podatki o spremenljivih in stalnih stroških ter prihodkih se prek programskih kod prenesejo v podmodel »Rezultati«, kjer poteka izračun ekonomskih kazalnikov prihodka, stroškov, pokritja, dohodka in dobička ter finančnega toka za izletniško kmetijo kot celoto (slika 2).

Slika 2: Shema tokov vhodnih in izhodnih podatkov modela izletniške kmetije

Slika 3: Maska računalniškega programa modela izletniške kmetije

Uporabnik se lahko po modelu premika s pomočjo ukaznih gumbov, ki so na osnovni strani razvrščeni po predvidenem sistemu uporabe modela (slika 3). Z osnovne strani lahko pride uporabnik v katerikoli podmodel in se iz njega spet vrne na osnovno stran.

3 Rezultati s komentarjem

Uporaba simulacijskega modela izletniške kmetije na primeru štirih variant možnih poslovnih odločitev (preglednica 3) je dala izračun ekonomskih kazalnikov, na podlagi katerih lahko izberemo najugodnejšo.

Preglednica 3: Variante različnih poslovnih odločitev na kmetiji

Varianta A	kmetija brez turistične dejavnosti (10 ha kmetijskih zemljišč, reja krav dojlj za proizvodnjo govejega mesa, prašičev pitancev, pridelava krme in vrtnin
Varianta B	turistična dejavnost v manjšem obsegu razpoložljivih zmogljivosti (30 sedežev), 15,34 % zasedenost – 1680 gostov na leto.
Varianta C	turistična dejavnost v razpoložljivih zmogljivosti 60 sedežev, 15,34 % zasedenost – 3360 gostov na leto, neizkoriščen čas razpoložljive delovne sile
Varianta D	turistična dejavnost v razpoložljivih zmogljivosti 60 sedežev, 16,42 % zasedenost – 3595 gostov na leto, izkoriščen čas razpoložljive delovne sile

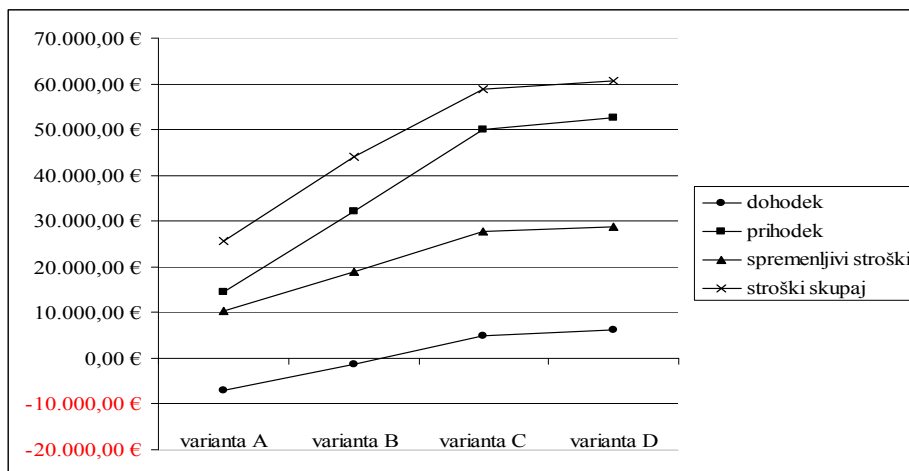
Ekonomske kazalniki (preglednica 4) kažejo na slabo poslovanje kmetije, ki se ukvarja samo z osnovno kmetijsko dejavnostjo (varianta A), saj s svojim prihodkom komaj pokrije spremenljive stroške. Slab ekonomski rezultat pomeni, da s proizvodnimi prvinami ne ravnamo gospodarno. Gospodarnost je v kmetijstvu težko dosegljiva, ker so proizvodne prvine med seboj procesno povezane. Nekatere so nujno potrebne, da z njimi gospodarno izkoristimo druge, ki so po obsegu omejene, same pa niso optimalno izkoriščene. Tako je na primer pri mehanizaciji, ki je za proizvodni proces nujno potrebna in dostikrat tehnično zmogljivejša, kot je ob obstoječi tehnologiji proizvodnje treba za obdelavo razpoložljivih zemljišč. Amortizacija sredstev je v primerjavi s prihodkom v osnovni kmetijski dejavnosti pomemben strošek, ki večinoma povzroči slab ekonomski rezultat. V finančnem toku se kot strošek ne pojavlja, ker se ga denarno ne odvaja (ni finančni odtok) in zato ne vpliva neposredno na plačilno sposobnost kmetije. Glede na to, da je proizvodnja v našem primeru manj intenzivna in se osnovna sredstva obrabljajo počasneje, bi lahko predvideli tudi počasnejše prehajanje vrednosti osnovnih sredstev na proizvode. Strošek amortizacije bi bil lahko zato manjši in bi s tem pripomogel k uspešnejšemu ekonomskemu rezultatu. Dobljeni rezultati ne dajejo možnosti za enostavno, kaj šele za razširjeno reprodukcijo na kmetiji.

Preglednica 4: Ekonomski kazalniki poslovanja izletniške kmetije pri variantah A, B, C in D v EUR

	varianta A	varianta B	varianta C	varianta D
a. Letni prihodek:	14.453,21	32.261,21	50.069,21	52.560,21
b. Spremenljivi stroški	10.457,06	18.890,50	27.723,07	28.850,69
POKRITJE	3.996,14	13.370,71	22.346,14	23.709,52
c. Amortizacija	10.052,06	12.415,52	14.526,75	14.526,75
d. Davki in prispevki	0,00	0,00	734,33	734,33
e. Splošni stroški	1.088,89	2.161,89	2.211,89	2.211,89
f. Ostali odhodki	0,00	0,00	0,00	0,00
DOHODEK	-7.144,81	-1.206,70	4.873,16	6.236,54
g. Strošek dela	4.048,00	10.632,00	13.724,00	14.400,00
Dobiček / izguba (+ ali -)	-11.192,81	-11.838,70	-8.850,84	-8.163,46

Uvedba turistične dejavnosti na kmetijo bistveno poveča prihodek, obenem pa se povečajo tudi stroški (preglednica 4). Kljub temu, da tudi turistična kmetija posluje z izgubo, pa je ta manjša in prinese celo pozitiven dohodek.

Na sliki 4 je razvidno, da skupni stroški presegajo prihodek kmetije, razkorak med njima pa se v varianti D zmanjša. Največjo spremembo doživi dohodek, ki iz negativnih vrednosti pri variantah A in B preide v pozitiven rezultat pri variantah C in D.

Slika 4: Spremembe ekonomskih kazalnikov pri posameznih variantah A, B, C in D

Uspešnost tekočega poslovanja lahko razberemo iz rezultata finančnih oziroma denarnih tokov. Razlika med denarnimi pritoki in odtoki nam pove, kakšno plačilno – likvidno sposobnost ima takšna kmetija. Primerjava med posameznimi variantami pokaže, da ima varianta D najboljši rezultat (pregl. 5). Varianta A ima celo negativen finančni tok, kar potrjuje dejstvo, da je treba v kmetijski dejavnosti zagotoviti tudi druge finančne vire. Z vključitvijo turistične dejavnosti se likvidnost kmetije popravi, z večjo intenzivnostjo turizma pa se finančni rezultat še izboljša.

Preglednica 5: Letni finančni (denarni) tokovi na izletniški kmetiji pri variantah A, B, C in D v EUR

	varianta A	varianta B	varianta C	varianta D
PRITOKI				
Letni prihodek skupaj:	14.453,21	32.261,21	50.069,21	52.560,21
ODTOKI				
Spremenljivi stroški	10.255,33	18.688,76	27.521,33	28.648,95
Strošek dela	4.048,00	10.632,00	13.724,00	14.400,00
Splošni stroški	1.088,89	2.161,89	2.211,89	2.211,89
Davki in prispevki	0,00	0,00	734,33	734,33
Ostali odhodki (razen odhodkov financiranja)	0	0	0	0
Obveznosti do virov financiranja	0	0	0	0
Finančni tok	-939,01	778,55	5.877,64	6.565,03

Primerjava ekonomskih kazalnikov pri posameznih variantah simulacijskega modela izletniške kmetije nam potrjuje domnevo, da samo osnovna kmetijska dejavnost na manjših kmetijah ni gospodarna. Kot pravilna se je potrdila odločitev za širitev turističnih zmogljivosti s 30 (varianta B) na 60 sedežev (varianta C). S povečanjem zasedenosti s 15,34 % (varianta C) na 16,42 % (varianta D) so na kmetiji bolje izkoristili razpoložljivo delovno silo na kmetiji. Takšno stopnjo zasedenosti je mogoče doseči z običajnimi tržnimi aktivnostmi, kot so različni predmeti z reklamnimi sporočili (največkrat pisala z logotipom kmetije, koledarji ob koncu leta, vizitke z informacijami o kmetiji, redkeje z zloženkami in oglaševanjem na internetu). Večja zasedenost povečuje prihodke, ki kljub povečanju stroškov zagotavljajo ekonomsko uspešnejše poslovanje. Vendar pa prinese to s sabo kar nekaj nevarnosti. Povečan obseg dela lahko povzroči poslabšanje kakovosti storitve, izgubo domačnosti, ki je sinonim in osnovno vodilo turistične kmetije. S stališča definicije dopolnilne dejavnosti na kmetiji, kot jo opredeljujejo zakonski predpisi, pa lahko dohodek preseže zgornjo mejo in izloči to dejavnost iz obsega kmetije ter jo obravnava kot vsako drugo opravljanje dejavnosti. Obseg naj bi bil tolikšen, kot ga zmorejo opraviti družinski člani na kmetiji.

V modelu kmetije z osnovno kmetijsko dejavnostjo smo predvideli enako kmetijsko proizvodnjo, kot jo imajo druge tri variante izletniške kmetije. V praksi je

lahko precej verjetno, da bi kmetija imela drugačen »proizvodni načrt«. Verjetno bi se pri vrtnarski dejavnosti omejili samo na izbor vrtnin in količine, ki zadoščajo za potrebe gospodinjstva. Prašičereja bi obsegala največ dva prašiča pitanca. Govedoreja bi se lahko v manjšem obsegu povečala predvsem na račun sproščenih površin za pridelavo krme in vrtnin.

4 Zaključek

Računalniško podprt simulacijski model SMIK omogoča analizo poslovnih scenarijev izletniške kmetije. S spreminjanjem pogojev pa tudi iskanje najugodnejših poslovnih variant. Model ni samo podpora poslovnim odločitvam. Z njim hkrati:

- preverjamo ekonomsko učinkovitost poslovanja izletniške kmetije,
- aktivno obvladujemo stroške oz. ugotavljamo, na katerih stroškovnih mestih so naši stroški preveliki in ali jih lahko zmanjšamo (na primer z ugodnejšo nabavno ceno),
- preverjamo, pri katerih prodajnih cenah smo tudi ekonomsko učinkoviti,
- ugotavljamo, kaj za poslovanje kmetije pomenijo plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike,
- ugotavljamo, katera nabavna vrednost osnovnih sredstev povzroča še sprejemljiv strošek.

Analitični model izletniške kmetije je sorazmerno preprost za uporabo. Potrebno je le sprotno posodabljanje cenikov vhodnih in izhodnih poslovnih prvin. S tem nam je dana možnost modifikacije različnih elementov simulacijskega modela izletniške kmetije.

Iz raziskave izhaja, da je uvedba turistične dejavnosti izboljšala poslovanje kmetije, racionalizirala rabo poslovnih prvin in zmanjšala odvisnost od finančnih podpor iz naslova ukrepov kmetijske politike. Kljub vsemu pa je realizirana cena delovne ure nizka. Primerjava med izračunani ekonomski kazalniki kaže, da kmetije samo z osnovno kmetijsko dejavnostjo slabo izkoriščajo proizvodne vire, saj dosegajo zelo nizke dohodke, ki komaj pokrijejo spremenljive stroške. Poslovanje kmetije se z uvedbo turistične dejavnosti večje intenzivnosti ekonomsko izboljša tako na prihodkovni kot na dohodkovni ravni.

5 Literatura

- Barbič, A., 1996. Obkmetijske dejavnosti (kmečkih) gospodinjstev in podeželskih lokalnih skupnosti. *Sodobno kmetijstvo* 29, 2: 57–66
- Jerič, D. in sod., 2001. Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji. Slovenj Gradec, Kmetijska založba: 169 str.
- Koletnik, F., 2004. Računovodstvo za notranje uporabnike informacij. 2. dopolnjena izdaja Ljubljana, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije: 489 str.
- Oblak, O., 2003. Ocena skupnega dohodka na kmečkih gospodarstvih v Sloveniji. V: Kavčič, S., Erjavec, E., Kuhar, A.. Slovensko kmetijstvo in Evropska unija 2003. 2. konferenca DAES Ljubljana, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije: 273–288
- Udovč, A., 1997. »Kmetija« – celovit sistem za podporo odločanju na kmetijskih gospodarstvih. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta: 141 str.
- Velikonja, V., 2009. Razvoj simulacijskega modela izletniške kmetije v podporo poslovnim odločitvam: Magistrsko delo. Maribor, /V. Velikonja/: 151 str.

Izvedbo konference so podprli:

Univerza v Mariboru

*Fakulteta za kmetijstvo in
biosistemske vede*

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta

Kmetijski inštitut Slovenije

Okus. Življenje. Vitalnost.